DOI https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.10(1).2026.03
UDC 373.3.015.311:159.923.2(=161.2)]-027.236:[008:111.7

THE PRAXEOLOGICAL APPROACH TO FORMING THE NATIONAL IDENTITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Tetiana Vasiutina
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department
of Primary Education and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9, Pyrohova St., Kyiv, Ukraine
https://orcid.org/0000-0003-0253-1932
e-mail: t.m.vasyutina@npu.edu.ua

Mariia Chabaiovska
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Ukrainian and Foreign Languages and Methods
of Teaching in Primary and Preschool Education,
Dragomanov Ukrainian State University,
9, Pyrohova St., Kyiv, Ukraine
https://orcid.org/0000-0001-6088-8652
e-mail: m.i.chabayovska@npu.edu.ua

Victoriia Hryhorenko
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Primary Education and Innovative Pedagogy,
Dragomanov Ukrainian State University,
9, Pyrohova St., Kyiv, Ukraine
https://orcid.org/0000-0002-9864-8838
e-mail: v.ye.hryhorenko@udu.edu.ua

Abstract. *The article theoretically substantiates and methodically reveals the peculiarities of applying the praxeological approach to the formation of national identity in primary school students through the means of Intangible Cultural Heritage (ICH). Emphasis is placed on the need to activate direct sensory-perceptual experience in primary school age to foster awareness of ethnocultural belonging. Intangible cultural heritage, such as traditional crafts and artistic trades, oral folklore and linguistic traditions, performing arts and musical heritage, customs, rituals, and celebrations, as well as knowledge about nature and the universe, is identified as an effective tool.*

The tradition of Ukrainian pottery is reviewed as a relevant element of ICH, implying a syncretism of utilitarian technology and sacred semiotics. The scientific definition of the «praxeological approach» in the context of pottery traditions is characterized as a set of verified methods and techniques that transform the technological process of creating a product into a means of axiological determination of the individual.

The study details the implementation of pottery traditions within interdisciplinary integration across linguistic-literary, natural science, art, and technology educational fields (ranging from

© Vasiutina T., 2026
© Chabaiovska M., 2026
© Hryhorenko V., 2026

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

cartographic research in atlases to applied modeling), which ensures deep interiorization of national values. It is demonstrated how, through the integrated study of ceramics in subjects such as «Ukrainian Language,» «I Explore the World,» «Art,» and «Design and Technology,» the praxeological aspect ensures the student's sensorimotor coherence, where the process of clay product morphogenesis correlates with the process of forming elements of national identity.

Special attention is paid to the significance of pottery in the development of demiurgic thinking in primary education students, which is activated during the transformation of amorphous natural or artificial material into an ordered artistic form. It is proved that the application of the praxeological approach allows for a shift in focus from passive epistemological contemplation of ethnographic objects to active subject-object interaction, where pottery traditions function not as rudimentary remnants of the past, but as a dynamic system for transmitting living experience.

Keywords: *national identity, praxeological approach, demiurgic thinking, primary school students, intangible cultural heritage, integrated study of pottery, axiological determination, sensorimotor coherence.*

DOI https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.10(1).2026.03
УДК 373.3.015.311:159.923.2(=161.2)]-027.236:[008:111.7

ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Васютіна Т. М.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
https://orcid.org/0000-0003-0253-1932
e-mail: t.m.vasyutina@udu.edu.ua

Чабайовська М. І.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української й іноземних мов
та методик викладання
в початковій і дошкільній освіті,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
https://orcid.org/0000-0003-0954-5712
e-mail: m.i.chabayovska@udu.edu.ua

Григоренко В. Є.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
https://orcid.org/0000-0002-9864-8838
e-mail: v.ye.hryhorenko@udu.edu.ua

© Vasiutina T., 2026
© Chabaiovska M., 2026
© Hryhorenko V., 2026

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

Анотація. *У статті теоретично обґрунтовано та методично розкрито особливості застосування праксеологічного підходу до формування національної ідентичності здобувачів початкової освіти засобами нематеріальної культурної спадщини (НКС). Акцентовано увагу на потребі активізації безпосереднього сенсорно-перцептивного досвіду в молодшому шкільному віці задля усвідомлення етнокультурної належності. Дієвим інструментарієм визначено нематеріальну культурну спадщину, як-от: традиційні ремесла та художні промисли, усну народну творчість і мовні традиції, виконавське мистецтво та музичну спадщину, звичаї, обряди й святкування, знання про природу та Всесвіт.*

Здійснено огляд традиції українського гончарства як релевантного елемента НКС, що імплікують у собі синкретизм утилітарної технології та сакральної семіотики. Наукова дефініція «праксеологічний підхід» у контексті традицій гончарства охарактеризована як сукупність верифікованих методів і прийомів, що трансформують технологічний процес створення виробу на засіб аксіологічної детермінації особистості.

Удокладено імплементацію традицій гончарства у межах міжпредметної інтеграції в мовно-літературній, природничій, мистецькій, технологічній освітніх галузях (від картографічних досліджень в атласах до прикладного моделювання), яка забезпечує глибоку інтеріоризацію національних цінностей. Показано, як через інтегроване вивчення кераміки в предметах «Українська мова», «Я досліджую світ», «Мистецтво», «Дизайн і технології» праксеологічний аспект забезпечує сенсомоторну когерентність учня, де процес морфогенезу глиняного виробу корелює з процесом формування елементів національної ідентичності.

Особливу увагу приділено значенню гончарства в площині розвитку деміургічного мислення здобувачів початкової освіти, яке активізується під час трансформації аморфного природного чи штучного матеріалу у впорядковану художню форму. Доведено, що застосування праксеологічного підходу дозволяє змістити фокус із пасивного гносеологічного споглядання етнографічних об'єктів на активну суб'єкт-об'єктну взаємодію, де гончарні традиції виступають не як рудиментарні залишки минулого, а як динамічна система трансляції живого досвіду.

Ключові слова: *національна ідентичність, праксеологічний підхід, деміургічне мислення, молодші школярі, нематеріальна культурна спадщина, інтегроване вивчення гончарства, аксіологічна детермінація, сенсомоторна когерентність.*

Вступ і сучасний стан досліджуваної проблеми. У новітньому вітчизняному науковому дискурсі проблема аксіологічної детермінації національної ідентичності молодших школярів набуває особливої гостроти у зв'язку з інтенсифікацією глобалізаційних змін і необхідністю етнокультурної самоідентифікації особистості в умовах війни. Саме тому пріоритетність формування національної самосвідомості на ранніх етапах онтогенезу розглядається не лише як педагогічне завдання, а як стратегічний імператив становлення незалежної держави, що безпосередньо корелює з положеннями Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Указаний документ експлікує необхідність виховання суб'єктності громадянина через залучення до культурно-історичних традицій на всіх рівнях і формах навчання. У цьому контексті доцільно звернутися до української нематеріальної культурної спадщини (НКС) як носія колективної пам'яті, що транслюється через живі культурні практики для відзначення спільнотами подій (народження дитини, весілля), виконавства (пісні, танці, карнавали, кобзарсько-лірницьке мистецтво) та традиційних ремесел (гончарство, килимарство, вишивки, традиція писанкарства), які включено в зміст окремих предметів та інтегрованих курсів початкової школи [3, с. 13].

Соціально-педагогічна значущість дослідження посилюється також необхідністю подолання явища «культурної відчуженості» дітей цифрового покоління. Саме тому залучення молодших школярів, наприклад, до традиції гончарства, які забезпечують тактильний і ментальний зв'язок дитини з давнім ремеслом, який без перебільшення можна вважати етнокультурним кодом нації, є проявом праксеологічного підходу, що ґрунтується на теорії ефективної людської діяльності та дозволяє розглядати формування національної ідентичності в площині активного процесу самоідентифікації через предметно-перетворювальну діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про багатоаспектність цієї проблематики. Зокрема, теоретико-методологічні засади формування національно-культурної ідентичності здобувачів освіти представлені в працях І. Беха, О. Докукіної, К. Журби, А. Загородньої, О. Кондур, О. Матвієнко [4; 5], Т. Потапчук, Н. Силенко, О. Смоли, М. Чабайовської [9] та інших дослідників. Дидактико-методичний складник початкової ланки освіти, що охоплює принцип культуровідповідності, висвітлено в доробках О. Барановської, Г. Товканець, О. Савченко, О. Третяк, М. Чабайовської [5; 8] та багатьох інших. Етнопедагогічні аспекти використання народних промислів та декоративно-прикладного мистецтва як засобів гармонізації внутрішнього світу дитини були предметом студій Н. Антонюк, Г. Ващенка, О. Вишневського, В. Григоренко [4], О. Киричука, Т. Марчій-Дмитраш [3], М. Стельмаховича, Г. Хованець та інших.

Цінними для розуміння глибини розв'язання проблеми є напрацювання дослідників щодо збереження і використання елементів нематеріальної культурної спадщини в сучасному педагогічному процесі освітніх закладів різних рівнів: О. Буценка, В. Дем'ян [2], В. Литовченко, З. Сташук, Н. Студенець та інших. Проте, попри наявний масив наукових розвідок, спостерігається певна фрагментарність у питаннях методичної імплементації конкретних елементів НКС, зокрема ремесел, у зміст формальної освіти через призму формування національної ідентичності молодших школярів.

Тому **метою статті є** розкриття праксеологічного інструментарію впровадження елементів нематеріальної культурної спадщини України в зміст початкової освіти (на прикладі гончарства) як фундаментальної основи процесу формування національної ідентичності молодших школярів.

У зв'язку з цим **завдання статті** полягають в: 1) обґрунтуванні суті гончарства як специфічного виду традиційної художньої творчості в контексті нематеріальної культурної спадщини; 2) систематизації праксеологічного інструментарію для втілення гончарних традицій у зміст навчальних предметів із метою формування національної ідентичності учнів початкової школи.

Методи, використані в дослідженні: вивчення й аналіз фахових джерел з означеної проблеми, синтез, порівняння, узагальнення результатів; спостереження за учасниками освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що проблема формування національно-культурної самобутності молодого покоління передбачає виховання патріотичної свідомості, спрямованої на утвердження України як високорозвиненого, конкурентоспроможного суб'єкта світового геополітичного простору. Ключовими векторами цього становлення є готовність до служіння українському народові та глибоке рефлексивне осягнення національної історії і культурної спадщини. У цьому контексті розвиток національної ідентичності здобувачів початкової освіти постає як системний цілеспрямований педагогічний процес,

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

що забезпечує інтеріоризацію дітьми почуття належності до української нації через когнітивний компонент (знання), аксіологічний фундамент (цінності) та праксеологічну складову (спеціально організовану практичну діяльність) [5, с. 5].

Згідно з положеннями Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, національна ідентичність у контексті заявленої проблематики позиціонується як елемент таких громадянських компетентностей: «розуміння власної громадянської (державної), національної та культурної ідентичності, повага до інших культур й етносів; здатність берегти українські традиції та духовні цінності, володіти відповідними знаннями, уміннями і навичками, спроможність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства» [6, с. 15]. Відповідно в змісті початкової освіти вона розглядається як складна конгломерація когнітивних, емоційних та діяльнісних компонентів, що потребує специфічного інструментарію інтеріоризації таких культурних кодів на ранніх етапах розвитку людини, як: гастрономічні (національна кухня), колоративні (синьо-жовті та червоно-чорні кольорові гами), речові (національний одяг), архітектурні (споруди), темпоральні (часові) культурні коди (історичне минуле українців), мистецькі (досягнення в різних галузях мистецтва) [7].

Варто акцентувати увагу на тому, що для учнів початкових класів формування національної ідентичності потребує переходу від абстрактних категорій до сенсорно-перцептивного сприйняття та безпосереднього практичного досвіду (тактильності). У цьому контексті верифіковані елементи нематеріальної культурної спадщини постають як автентичні, високохудожні ресурси, що забезпечують методологічне підґрунтя для імплементації положень Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, Концептуальних засад розвитку громадянської та історичної освітньої галузі (https://educationforlife.mon.gov.ua/), інших нормативних документів, що регламентують зміст початкової освіти, форми, методи і засоби її реалізації. До таких ресурсів НКС відносять: традиційні ремесла та художні промисли; усну народну творчість і мовні традиції; виконавське мистецтво та музичну спадщину; звичаї, обряди й святкування; знання про природу та Всесвіт.

Гончарство як приклад декоративно-прикладного мистецтва є релевантним елементом НКС, імплікує в собі синкретизм утилітарної технології та сакральної семіотики. Перш за все тут чітко відстежується застосування технології розвитку деміургічного мислення, де за результатами спеціально організованої діяльності відбувається створення нової реальності, зокрема матеріальної. Адже гончарство в початковій освіті – це первинний акт творення з пластичних матеріалів (самозастигаючої глини, тіста, пластиліну), де дитина виступає в ролі «малого творця». У діяльнісній площині цей елемент НКС формує алгоритмічну послідовність дій: підготовка матеріалу, центрування, формотворення, декорування, випалювання/висушування. Саме тому можна стверджувати, що праксеологічний аспект вивчення гончарства забезпечує сенсомоторну когерентність учня, де процес морфогенезу глиняного виробу корелює з процесом формування національної самосвідомості. Проявом цих характеристик є здатність учнівства відчувати фізичні властивості матеріалу (пружність, пластичність, опір, що на психофізіологічному рівні виховує виваженість і терпіння, уміння наносити традиційні орнаменти (кривульки, безкінечники та ін.) на глиняні вироби й таким чином перетворювати утилітарний предмет на носій національної пам'яті; ліпити, наприклад, опішнянський зооморфний посуд (баранці, леви) та вивчати бестіарій українського фольклору тощо.

Розкриваючи друге завдання статті, констатуємо, що інтеграція гончарства в освітній простір початкової школи є яскравим прикладом того, як традиційна

культура перестає бути лише музейним експонатом і перетворюється на живий інструмент пізнання світу та безпосереднього довкілля. У сучасній навчальній літературі для початкової школи цей вид ремесла розкривається не ізольовано, а через складну мережу міжпредметних зв'язків, що дозволяє учнівству пройти шлях від сенсорного сприйняття матеріалу до глибокого розуміння національних смислів.

Основним майданчиком для практичного занурення в гончарну справу виступають навчальні предмети та інтегровані курси, що реалізують зміст мовно-літературної, природничої, технологічної і мистецької освітніх галузей. Зупинимося на цьому детальніше.

Гуманітарний вектор вивчення гончарства як ремесла реалізується через мовно-літературну галузь, постає як потужний метафоричний образ у народних казках і легендах, де майстер-гончар часто наділяється мудрістю та здатністю творити життя. Робота з такими текстами збагачує словниковий запас дитини автентичними термінами – від «макітри» до «поливи», перетворюючи мову на інструмент збереження етнокультурного коду. Цінними для формування національної ідентичності в площині праксеологічного аспекту й досягнення мети дослідження є приклади завдань із посібників для 1-4 класів «Я люблю Україну» (https://bit.ly/4ekkMqK; https://bit.ly/4t5ugen) (рис. 1, табл. 1).

Рис. 1. *Методична об'єктивація гончарства як елемента нематеріальної культурної спадщини в навчальному виданні для 1 класу «Я люблю Україну» (автори: М. Чабайовська, Н. Омельченко, В. Синільник) [8, с. 10, 12, с. 30].*

Методично значущими є рекомендації авторів щодо опрацювання поданого матеріалу, як-от: урок-проєкт з участю наскрізних героїв Оксанки і Тарасика або як набір різних видів вправ. Відповідні завдання представлені в таблиці 1.

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

Таблиця 1

Приклади завдань про гончарство й інші ремесла, їхнє значення для формування національної ідентичності в контексті праксеологічного підходу

Завдання для учнів	Значення в контексті праксеологічного підходу
Прочитай текст про види ремесел	Опрацювання дескриптивного контенту щодо генезису й видової специфіки традиційних народних промислів забезпечує первинне засвоєння знань про історико-культурний контекст ремісничої діяльності
Прочитай вірш про людину, яка виготовляє гончарні вироби	Аналіз художньо-поетичних творів сприяє інтеріоризації професійної термінології (детермінація поняття «гончар») і формуванню ціннісного ставлення до результатів праці майстра як до об'єктів матеріальної культури
Вправа про розписи – косівський, петриківський, опішнянський	Компаративний аналіз знакових систем провідних регіональних осередків (Косів, Петриківка, Опішня) сприяє опануванню семіотикою орнаментальних кодів, що забезпечує розуміння символічного наповнення традиційного посуду
Розфарбуй глечик самостійно вигаданим орнаментом	Графічна репрезентація візерунка на площині (глечику) виступає актом деміургічного самовираження дитини в межах заданої етнокультурної парадигми
Виліпи один із видів посуду (на вибір)	Синтез теоретичних знань і прикладних навичок у процесі об'ємно-просторового моделювання (ліплення) та вибору конкретної морфологічної форми виробу, що завершує цикл формування діяльнісного компонента національної самосвідомості

У природничій освітній галузі на уроках курсу «Я досліджую світ» гончарство розглядається з точки зору господарської діяльності людини, родовищ корисних копалин, географічного поширення народних промислів і ремесел (вишивання та художнє ткацтво, килимарство, писанкарство, художній розпис посуду, розпис хат, плетенкарство і лозоплетіння, різьбярство, ковальство). Методично доцільною з точки зору праксеологічного підходу є робота з картографічним твором «Атлас «Я досліджую світ»» із контурними картами. Суспільство. Історія. Культура» [1] (рис. 2, табл. 2).

Освітній процес в початковій школі на уроках образотворчого мистецтва й технологій трансформує традиційне малювання та ліплення в глибоке дослідження етнокультурного ландшафту України. Через безпосередню рецепцію і творчу рефлексію учні опановують здатність диференціювати регіональні художні коди, про які дізнаються, опрацьовуючи карту ремесел, поміщену вище. Зокрема, споглядання та моделювання виробів дозволяє дитині ідентифікувати специфічну колористику косівської кераміки з її домінуючою жовто-зеленою гамою або ж витончену пластичну морфологію опішнянських свищиків. У цей момент когнітивна діяльність школяра переходить у деміургічну площину: аморфна субстанція глини під впливом цілеспрямованої творчої волі перетворюється на структуровану форму, де кожен елемент декору чи відтиск постає як акт індивідуального самовираження.

Приклади тем уроків і завдань із технологічної освітньої галузі, які сприяють формуванню національної ідентичності засобами гончарства, наведені в таблиці 3).

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

Рис. 2. *Дидактична візуалізація гончарства як об'єкта НКС і складника господарського комплексу України в картографічному виданні для початкової школи [1].*

Таблиця 2

Праксеологічна спрямованість формування національної ідентичності молодших школярів через роботу з картою (на прикладі гончарства)

Назва завдання та очікуваний результат	Опис діяльності учнів й орієнтовні завдання / запитання
Картографічна експедиція – подорож Україною «Слідами майстрів-гончарів» Розвиток уміння читати легенду карти й визначати осередки ремесел	Користуючись легендою карти (с. 2, мала карта), знайди символ, що позначає «гончарство». Визнач, у яких регіонах України цей промисел є традиційним. Назви 3-4 області, де ти бачиш цей значок. Чому, на твою думку, у деяких регіонах (наприклад, на Полтавщині чи Івано-Франківщині) гончарних центрів більше? Як це пов'язано з природними багатствами цих регіонів (наявністю глини)?
Завдання-дослідження «Скарби нашої області» Формування регіональної ідентичності	Знайди на карті наше рідне місто / область. Чи є поруч із нами осередки гончарства? Якщо так, дізнайся за допомогою додаткових джерел, чим саме славиться місцева кераміка (наприклад, Опішня на Полтавщині чи Косів на Івано-Франківщині). Якби ти був майстром-гончарем у нашому краї, який виріб ти б створив, щоб він став візитівкою нашої області? Намалюй його ескіз і спробуй виготовити зі зручних тобі матеріалів

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

Продовження табл. 2

Логічна вправа «Мистецький пазл: форма й регіон» Установлення зв'язку між осередком ремесла та видом виробу	Поясни, чому, на твою думку, карта показує нам розташування промислу, але гончарні вироби скрізь різні. Розглянь фотографії косівської та опішнянської кераміки. Чим вони відрізняються? Познач на контурній карті (або уявно), куди б ти «відправив» у подорож глиняного баранця, а куди – розмальовану кахлю, враховуючи дані атласу
Математично-логічне завдання «Шлях гончарного виробу» Розвиток обчислювальних навичок і вміння логічно планувати маршрути	Уяви, що гончар із Опішні (Полтавська обл.) хоче відвезти свої макітри на ярмарок до Львова. Користуючись адміністративною картою України, проклади найкоротший шлях через великі міста. Через які області та населені пункти пролягатиме маршрут майстра? Використовуючи масштаб карти, спробуй визначити відстань цієї подорожі
Творчий проєкт «Жива карта майстрів» (деміургічний рівень) Створення об'ємного макету карти народних промислів України, які є елементами нематеріальної культурної спадщини	На основі карти з атласу створи власну «Карту творчих мрій». Обери один гончарний осередок, який найбільше сподобався. Зліпи з пластиліну, тіста чи глини маленьку фігурку (символ цього осередку – глечик, свищик) і розмісти її на великому паперовому макеті карти України
Робота з матеріалами «Таємниці символів» Розуміння технологічних етапів виготовлення керамічного виробу й сенсу орнаментів, які на них наносяться	Досліди дрібні позначки на карті (с. 2). Порівняй значок «Гончарство» і «Художній розпис посуду». Поясни різницю між створенням форми та її оздобленням. Які є способи й матеріали для оздоблення гончарних виробів? Яке значення закладено в символах, наприклад, візерунках Трипілля?

Таблиця 3

Праксеологічна репрезентація гончарства в тематичному плануванні уроків із технологічної освітньої галузі та їх змісті у початковій школі у початковій школі

Теми уроків та очікуваний результат	Завдання, методи і прийоми, які сприяють формуванню національної ідентичності
Ліплення декоративного посуду Технологія виконання спірально-джгутового ліплення: скочування кульки та надання їй круглої форми коржика; скручування качалочки в джгутик. Накладання джгутиків один на одній по формі коржика й набирання висоти посуду	*Виліпи іграшковий посуд із пластиліну.* Термінологічна робота з поняттями: ремесло, глина, гончарство, кераміка, посуд, гончарний круг. Створення іграшкового посуду («монеток»), який гончарі ліпили для реалізації на ярмарку. Порівняльний аналіз глини та інших матеріалів. Знайомство з двома способами ліплення посуду: спірально-джгутове та ліплення з цілого шматка або пласта глини. Вивчення пристроїв й інструментів гончара – гончарний круг і стеки: виліплення чашечки, тарілочки й чайника.
Мої друзі. Сувеніри та подарунки/ Розуміння технологічних	*Розглянь зображення виробів декоративно-ужиткового мистецтва.* Аналіз виробів мистецтва та встановлення матеріалів, із

Продовження табл. 3

етапів виготовлення виробів та їх оздоблення	якого виготовлені вироби: шкіра, тканина, деревина, глина, лоза, нитки, шкарлупа. Робота з малюнками, вивчення способів створення, оздоблення або декорування представлених виробів (вишивка, мережка, візерунок, орнамент, рельєф, розпис, різьблення, плетіння).
Виготовлення сувенірів власноруч. Коник.	*Виліпи іграшкового коника з пластиліну.* Ліплення об'ємної фігурки комбінованим способом. Оздоблення за власним смаком
Народні іграшки: свищики з глини. Пташка. Розуміння значення іграшки в житті дитини.	*Виліпи пташку об'ємної форми конструктивним способом.* Розмалюй її, використовуючи характерні кольори та елементи розпису косівської кераміки Ліплення в такій послідовності: поділи глину на 5 частин (як на малюнку); виліпи окремі деталі для пташки; з'єднай деталі між собою: пофарбуй пташку в коричневий колір.
Родинні традиції та зв'язок поколінь в українських стравах. Макітра для вареників. Ознайомлення з національною і традиційною українською стравою – варениками.	*Виліпи вареники з пластичного матеріалу.* Розповідь про форму, величину, начинку вареників. Ознайомлення дітей із технологією ліплення вареників та способами з'єднання. Демонстрація посуду для вареників – макітри з різних гончарних осередків країни та їх порівняння.
Види декоративно-прикладного мистецтва. *Декоративний посуд та його види. Орнамент та його види.*	*Зроби чашку й тарілку, користуючись прийомами ліплення. Розмалюй її різними орнаментами.* *Вивчи призначення посуду та продемонструй однокласникам правила поведінки за столом.*
Виготовлення декоративної тарелі технікою пап'є-маше.	*Виготови декоративну тарілку технікою пап'є-маше.* Розповідь про орнамент в крузі. Роль шаблона в оздобленні тарелі. Схеми розташування елементів рослинного візерунка в крузі. Термінологічна робота: чергування, ритм, колорит.
Глиняний куманець. Аплікаційна технік.	*Прикрась куманець (плоска форма з цупкого паперу) за зразком технікою паперової аплікації.* Розповідь про куманець як фігурний глиняний посуд для напоїв, різновид глечика. Термінологічна робота з поняттями: аплікація, орнамент, елементи оздоблення, симетрія, чергування елементів
Розписний коник. Колекція опішнянської кераміки.	*Розпиши коника елементами, притаманними Опішні.* Вивчення алгоритму щодо послідовності виготовлення коника. Вивчення візерунків та їхніх елементів: квіти, ружі, зірки, віночки, качечки, кривульки, цяточки, рисочки тощо.
Створення рекламного буклета «Ремесла мого рідного краю» (групова робота).	*Збираємо інформацію* про ремесла свого краю (назву, де застосовується, його унікальність і необхідність). *Визначаємо,* яке саме ремесло зацікавило тебе особисто та знайди однодумців, які погодяться на роботу в групі. *Дізнаємося* про секрети успішної реклами. Українськи народні промисли, запропоновані учням для

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

Продовження табл. 3

	розгляду: українська народна вишивка, український народний декоративний розпис, ткацтво, гончарство, лялькарство, іграшки з сиру та тіста, соломоплетіння, обробка металів способом гарячого кування.
Паперові конструкції. Театралізуємо. Створення об'ємного макета української хати, яка наповнена елементами нематеріальної культурної спадщини (парна робота).	*Створи хату з паперу та картону.* Роздивися розгортки намальованої хати ззовні та всередині. Обережно виріжи їх по зазначених лініях. Зігни деталі в потрібному напрямку (дивись уважно на позначки ліній і напрямок згинання). Склей деталі. Подивися на зображення розгорток хати (зовні та всередині) і назви предмети, які є, на твою думку, об'єктами декоративно-ужиткового мистецтва.
Лепбук «Світ українського гончарства» (деміургічний рівень). Структурування знань про гончарство не як набір картинок, а як цілісний всесвіт нематеріальної культурної спадщини, де кожен елемент (глина, круг, піч, орнамент) має своє логічне місце та значення. Процес створення власного освітнього продукту стає актом особистісного самовизначення.	*Виготови із однокласниками лепбук із такими структурними елементами.* 1. Центральний блок «Хто такий гончар?» Історія виникнення ремесла та професійні секрети майстра. Дослідження витоків традицій та призначення глиняного посуду в побуті українців. 2. Картки-вкладиші «Гончарна комора» (кишеньки у формі глечиків). Словник керамічних виробів (горщик, макітра, куманець, барильце, горнята-двійнята, кухоль, плесканець (баклага), миска, глечик тощо). Класифікація посуду за назвою та функціональним використанням. 3. Графічна схема «Шлях глиняного виробу» (алгоритм ліплення через «книжку-розгортку» (гармошку): підготовка глини, формування, випал, розпис). 4. Мапа-пазл «Мистецькі осередки України. Особливості розпису, кольорової гами та форм, притаманних різним регіонам (Опішня, Косів, Бубнівка тощо). Порівняльний аналіз орнаментів та елементів декору. Створюється у вигляді рухомого диска, де при обертанні з'являється фото виробу та опис його характеристик. 5. Творче віконце «Майстерня орнаменту». Символіка розпису та характерні поєднання кольорів. Практичне відтворення традиційних візерунків та розробка власного ескізу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що формування національної ідентичності здобувачів початкової освіти в сучасних соціокультурних умовах вимагає переходу від репродуктивних методів навчання до праксеологічної та деміургічної парадигм. Вивчення елементів нематеріальної культурної спадщини, зокрема традицій українського гончарства, постає не лише як процес засвоєння етнографічних знань, а як фундаментальний механізм інтеріоризації національних смислів через безпосередній сенсорно-перцептивний досвід дитини. Інтеграція гончарного контенту в освітній простір Нової української школи – від картографічних досліджень в атласах і роботи з посібником «Я люблю Україну» до практичного моделювання форм із пластичних матеріалів – стимулює розвиток деміургічного мислення. Це дозволяє учнівству трансформувати абстрактні категорії «батьківщина» та «спадщина» в до-

тикові живі образи, де дитина усвідомлює себе не просто спостерігачем, а активним творцем національного культурного ландшафту. Ефективність цього процесу детермінована системним використанням верифікованих об'єктів НКС у межах міжпредметної інтеграції. Такий підхід забезпечує цілісність світосприйняття молодшого школяра, де когнітивна, аксіологічна та праксеологічна складові поєднуються в стійку конструкцію національної самосвідомості.

Перспективи подальших розвідок вбачаються в розробці дидактичного інструментарію для цифрової візуалізації народних промислів, що дозволить гармонізувати архаїчні традиції з сучасними технологічними запитами нового покоління здобувачів освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атлас «Я досліджую світ» з контурними картами. *Суспільство. Історія. Культура.* Для 1-4-х класів. За ред. Т. М. Васютіної. Київ : ДНВП «Картографія». 2024. 16 с.

2. Литовченко В., Дем'ян В. Навчатися та вчитися за допомогою живої спадщини в Україні : метод. посіб. ; за підтримки ЮНЕСКО. Київ, 2023. 112 с. URL: https://surli.cc/nzbqmm

3. Марчій-Дмитраш Т. М., Тринок В. В. Сучасні підходи до використання українських народних традицій у патріотичному вихованні дітей дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 6 (11). С. 264-277. URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6(11)-264-277

4. Матвієнко О. В., Григоренко В. Є. Теорія та методика формування національно-культурної ідентичності дітей старшого дошкільного віку засобами декоративно-ужиткового мистецтва у процесі естетичного виховання : Монографія. Київ. НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2022. 224 с.

5. Матвієнко О. В., Чабайовська М. І., Силенко Н. І. З Україною в серці : методичний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти та студентів педагогічних закладів вищої освіти. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 126 с.

6. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні. Кабінет Міністрів України, 2018, № 710-р. Редакція від 08.10.2022, підстава – 893-2022-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text

7. Соснюк. О. П., Остапенко І. В. Культурні коди як маркери національної ідентичності: можливості актуалізації в освітньому просторі. *Проблеми розвитку ідентичності особистості в освітньому просторі.* Матеріали ІІІ круглого столу 15 жовтня 2024 року : Збірник матеріалів. Міленіум, ВЦ «Просвіта», м. Київ, С. 93-103. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743278

8. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну : інтегрований посібник-зошит для учнів 1 класу. Частина 2. Тернопіль : Астон, 2019. 48 с.

9. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Формування національно свідомого громадянина України в процесі вивчення курсу українознавства «Я люблю Україну» в початковій школі. *Початкова школа*. 2017. № 5. С. 12-15. URL: https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a537a8da-046b-445e-899b-22790e43e12f/content

REFERENCES:

1. Vasiutina, T. M. (Ed.). (2024). Atlas «Ya doslidzhuiu svit» z konturnymy kartamy. Suspilstvo. Istoriia. Kultura. Dlia 1-4-kh klasiv. DNVP «Kartohrafiia» [in Ukrainian].

2. Lytovchenko, V., & Demian, V. (2023). Navchatysia ta vchytysia za dopomohoiu zhyvoi spadshchyny v Ukraini: metod. Posibnyk. UNESCO Support. Retrieved from: https://surli.cc/nzbqmm [in Ukrainian].

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)

3. Marchii-Dmytrash, T. M., & Trynok, V. V. (2022). Suchasni pidkhody do vykorystannia ukrainskykh narodnykh tradytsii u patriotychnomu vykhovanni ditei doshkilnoho viku. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriia «Pedahohika», Seriia «Psykholohiia», Seriia «Medytsyna»), 6 (11), 264-277*. Retrieved from: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6(11)-264-277 [in Ukrainian].

4. Matviienko, O. V., & Hryhorenko, V. Ye. (2022). Teoriia ta metodyka formuvannia natsionalno-kulturnoi identychnosti ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva u protsesi estetychnoho vykhovannia : Monohrafiia. NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

5. Matviienko, O. V., Chabaivska, M. I., & Sylenko, N. I. (2022). Z Ukrainoiu v sertsi: metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv zakladiv zahalnoi serednoi osvity ta studentiv pedahohichnykh zakladiv vyshchoi osvity. Vydavnytstvo Lira-K [in Ukrainian].

6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018). Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini. (Order No. 710-r). Revised on October 8, 2022. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text [in Ukrainian].

7. Sosniuk, O. P., & Ostapenko, I. V. (2024). Kulturni kody yak markery natsionalnoi identychnosti : mozhlyvosti aktualizatsii v osvitnomu prostori. *Problemy rozvytku identychnosti osobystosti v osvitnomu prostori – Problems of personality identity development in the educational space* : Materials of the III Round Table (pp. 93-103). Milenium, VTs «Prosvita». Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743278 [in Ukrainian].

8. Chabaivska, M. I., Omelchenko, N. M., & Synilnyk, V. V. (2019). Ya liubliu Ukrainu : intehrovanyi posibnyk-zoshyt dlia uchniv 1 klasu. (Part 2). Aston [in Ukrainian].

9. Chabaivska, M. I., & Omelchenko, N. M. (2017). Formuvannia natsionalno svidomoho hromadianyna Ukrainy v protsesi vyvchennia kursu ukrainoznavstva «Ya liubliu Ukrainu» v pochatkovii shkoli. *Pochatkova shkola, (5), 12-15*. Retrieved from: https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a537a8da-046b-445e-899b-22790e43e12f/content [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 13.02.2026
Прийнято до друку: 19.03.2026
Опубліковано: 25.04.2026

CC BY-NC-SA 4.0
Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

ISSN 2786-6890 (print)
ISSN 2786-6084 (online)